55 Lit

d wszego złego, W

wszelkie

ánie

grzech

s Pani

niem. skrzydeł twoich

Modl

E. ktorego O

tanarios alendos esse vberius; Mercurialis ad hanc diuersitatem tollendam d[illegible]plex scribit esse quartanæ principium, aliud breue, quod primis paroxismis terminatur, aliud, quod concluditur terminis cruditatis, & coctionis, & longissimu[m] esse solet addens Auicennam, si primo modo accipiatur principium, recte imperare victum tenuem ab initio quartanæ, sed; si secundo modo, valde melius sentire Gal. & alios, dum in hoc principio dicunt minime expedire victum tenuem; veruntamen huic responso acquiescere minime possum, quoniam quartana febris legitime, & exquisita longissima esse solet 1. epid. com. 3. t. 4. quod si quis dixerit Hipp. in lib. de carnibus ad finem memoriæ traditũ reliquisse, quartanam febrem duabus hebdomadis iudicari, & 2. aph. 25. æstiuas quartanas breues nuncupare, concedam & ego quamlibenter, sed cum rarissime hoc eueniat

B in ea, de qua sermo, & vnicuique vel ruditur in arte versato abunde constet in morbo, qui cito sua tempora permeat, nulla ratione conuenire victum liberalẽ, sed omnino parcum, nunquam putauerim ad hoc ipsum solum in eo præcepto tradendo respexisse Auiccenam. Accedit, quod Auic. nõ loquitur de huiusmodi quartanis quę paucis terminantur paroxismis, vt clare ex eo colligitur, quod subiungit, post tres septimanas pleniori cibo nutriendos esse quartanarios, ita vt expresse velit in quartana de qua sermo, a principio tenui omnino victu esse vtendum, non pleno, & copioso, vt habet Gal. Quamobrẽ dicatur potius, si nos propriam rationem, & indicationes spectemus, quæ a temporibus morborum accipiuntur, ita esse agendum, vt consulit Gal. ipse, verum si ad aliquod aliud,

C quod coniunctum sit, respiciamus, quodque propriam quandam habeat indicationem, quæ priorem ex morbo desumptam obscuret, profecto debemus rationem, si non vndique aliqua saltem ex parte immutare; fere enim semper a principio quartanæ, veluti cuiuscunque affectus melancholici prima vocata regio plurimis scatere solet crudioribus excrementis ex mala concoctione ventriculi, qui in illis frigidus est; vnde inter initia cogi videtur medicus tenuem victum præscribere, vt interim coquantur, ac debellentur cruditates, a quibus ventriculus leuatus rectius proprio fungitur offitio, qua re præstita, possumus victus rationem instituere prout tẽpus, & natura morbi postulare videtur. Ex quibus clare cernitur, quomodo victus ratio, & plena, vt ait Galen. & tenuis, vt habet Auicen. in quarta[illegible] Vbi enim curans medicus co-

D gnouerit multas la[illegible] vndique debeant, antequam morbum adaugea[illegible] que præscribatur, quo maiori ex parte deuictas [illegible] assequetur; postea vero vsque ad consistentiã m[illegible] t viros in illud vsq; tempus ferendo oneri suffic[illegible] lutum quæsitũ, mox (cũ paucis Chyrurgicum fo[illegible] naceuticum ventum est in quo primum multis c[illegible] ous probatum fuit, quartanam a principio lenite[illegible] pit 1. ad Glauc. & male agere medicos illos rec[illegible] ibus insequentes, contra Gal.

mentem

tanarios alendos esse vberius; Mercurialis ad hanc diuersitatem tollendam du-
plex scribit esse quartanæ principium, aliud breue, quod primis paroxismis ter-
minatur, aliud, quod concluditur terminis cruditatis, & coctionis, & longissimu
esse solet addens Auicennam, si primo modo accipiatur principium, recte im-
perare victum tenuem ab initio quartanæ, sed; si secundo modo, valde melius
sentire Gal. & alios, dum in hoc principio dicunt minime expedire victum te-
nuem; veruntamen huic responso acquiescere minime possum, quoniam quar-
tana febris legitime, & exquisita longissima esse solet 1. epid. com. 3. t. 4. quod si
quis dixerit Hipp. in lib. de carnibus ad finem memoriæ traditũ reliquisse, quar-
tanam febrem duabus hebdomadis iudicari, & 2. aph. 25. æstiuas quartanas bre
B ues nuncupare, concedam & ego quamlibenter, sed cum rarissime hoc eueniat
in ea, de qua sermo, & vnicuique vel ruditur in arte versato abunde constet in
morbo, qui cito sua tempora permeat, nulla ratione conuenire victum liberalẽ,
sed omnino parcum, nunquam putauerim ad hoc ipsum solum in eo præcepto
tradendo respexisse Auiccenam. Accedit, quod Auic. nõ loquitur de huiusmo-
di quartanis quę paucis terminantur paroxismis, vt clare ex eo colligitur, quod
subiungit, post tres septimanas pleniori cibo nutriendos esse quartanarios, ita
vt expresse velit in quartana de qua sermo, a principio tenui omnino victu esse
vtendum, non pleno, & copioso, vt habet Gal. Quamobrẽ dicatur potius, si nos
propriam rationem, & indicationes spectemus, quæ a temporibus morborum
accipiuntur, ita esse agendum, vt consulit Gal. ipse, verum si ad aliquod aliud,
C quod coniunctum sit, respiciamus, quodque propriam quandam habeat indica
tionem, quæ priorem ex morbo desumptam obscuret, profecto debemus ratio-
nem, si non vndique aliqua saltem ex parte immutare; fere enim semper a prin-
cipio quartanæ, veluti cuiuscunque affectus melancholici prima vocata regio
plurimis scatere solet crudioribus excrementis ex mala concoctione ventriculi,
qui in illis frigidus est; vnde inter initia cogi videtur medicus tenuem victum
præscribere, vt interim coquantur, ac debellentur cruditates, a quibus ventri-
culus leuatus rectius proprio fungitur offitio, qua re præstita, possumus victus
rationem instituere prout tẽpus, & natura morbi postulare videtur. Ex quibus
clare cernitur, quomodo victus ratio, & plena, vt ait Galen. & tenuis, vt habet
Auicen. in quartana ab initio administrari possit. Vbi enim curans medicus co-
D gnouerit multas latitare cruditates, quæ absumi vndique debeant, antequam
morbum adaugeant, tunc ab eo cibus tenuis eo vsque præscribatur, quo maiori
ex parte deuictas a calore, & consumptas ieiunio assequetur; postea vero vsque
ad consistentiã morbi pleniorem cibũ imperet, vt viros in illud vsq; tempus fe-
rendo oneri sufficere valeant. Post huiusmodi solutum quæsitũ, mox (cũ paucis
Chyrurgicum fontem absoluerimus) ad Pharmaceuticum ventum est in quo
primum multis cum rationibus, tum auctoritatibus probatum fuit, quartanam
a principio leniter esse tractandam, vt Gal. præcipit 1. ad Glauc. & male agere
medicos illos recentiores, qui nonnullas è veteribus insequentes, contra Gal.
mentem

POKOY
BEZ POKOIV,
Przy Solennym Ingressie do Niebieskich Pokoiow

NIEBA y ZIĘMIE

MONARCHINI,

W ARCHIPREZBITERALNEY BAZYLICE

Ná Ambonie Krákowskiey

WYSTAWIONY.

IASNIE WIELMOZNEMV I.M.X.

KAZIMIERZOWI ŁUBIENSKIEMU,

BISKVPOWI HERAKLEYSKIEMV,
SVFRAGANOWI, ADMINISTRATOROWI
KRAKOWSKIEMV y XIĘSTWA SIEWIERSKIEGO.

Memu Mćięmu Pánu y Dobrodzieiowi

DEDYKOWANY

PRZEZ
X. WALERYANA od S. HIERONYMA
Scholarum Piarum.

Roku Authorá Wiecznego Pokoiu 1704.

W KRAKOWIE,
w Drukárni Mikołaia Alexandra Schedla I. K. M. Ord: Typ:

JMści Xiędzu kaznodziei [illegible]
[illegible] Paul [illegible]

JASNIE WIELMOZNY
MOSCI DOBRODZIEIV

STánowiąc Rzym o zakonnośći konſtitucye, y tę też vchwalił, że kto bez przypadku rok w mieśćie przepędźił, powinięn był ofiárę názwáną Minuſcula prezęntowáć in foro Boario w Kośćiele, gdźie był ádorowány Tutanus Bog obrony. Kończąc rok ßoſty w tym Polſkim Rzymie, á czy nieſłußnaż támto przeżytych wiekow odnowić ſacrificium? y złożywßy in ara czyli area Prześwietnego POMIANV minuſcula drobiazg pracy moiey, ſamego Jey W. M. Páná y Dobrodźieiá deſtynowáć

zá pra-

zá prawdźiwſzego Tutaná. *Ani to od rzeczy, iż gdy inśi piſmá ſwoie zwykli záczynáć* à capite, *ia moy deſſein terminuię,* in Inclytiſsimo *Kleynotu Herbownego* CAPITE. *Bo ieżeli* finis coronat opus, *ſczęśliwie pewnie* Spartam meam coronabo *przy tey* GŁOWIE, *ktorey nie nowiná w owych Wielkich Prymáſách Krolewſkie do Polſkiey Korony* initiare *głowy, y w ták wielu zacnych Purpurátách nie porownánymi Oyczyznę* coronare *dźiełámi. Coś ſobie vpatrzywſzy do czyieyśi głowy Poétá mowił;* Namq; Tuum meritò bibliotheca Caput; *Słuśniey to adreſſowáć* GŁOWIE *W. M. M. Páná; ktora mądrze, chwalebnie y ták długo trzemá Krákowſkiey Káthedry opaſána Koronámi, Biſkupie y Xiążęce piáſtuiąc* curas, *nic ſię nie rożni* à Mitratis verticibus. *Widząc niezgodę* Patrum Lentulus Prætor, *złotęm y drogięmi dyámęntámi oſypáną głowę* Tulli, alias *w tedy wykopáną, gdy fundámęnt bráno ná* Capitolium, *wnioſł do Senatu; ná ktorey weyrzęnie wſzyſtká záwźiętość vćiſzona. O gdyby tego ſczęśćia*

Oyczy-

Oyczyznie nászey Niebá vdźieliły! żebyś W. M. Pan w teráźnieyszym rozdwoięniu publicznym, Caput par Mitris Tiarisq; *wniosł* inter Patres, *przyznánoby, że náwet w samym rodowitym Herbie, nie dla ksztaltu* GŁOWE *nosisz: przyznánoby, mowię, że* ŁVBIENSCIANVM CAPVT, *rozdźiałom ták fatálnym porádźić vmie. Jákoż y ia owo pismo,* Caput eius aurum optimum, *przez drugą nomenkláturę w inszy sęns odmięnione,* Caput eius Pax, *Herbowney* GŁOWIE *W. M. M. Páná ákkommoduiąc, biorę pochob intytułowáną lukubrácyą moię Pokoięm,* CAPITI Paci *prezęntowáć, máiąc nádźieię, że pod zásczytęm ták wielkiego Jmięnia, dádzą iey pokoy niedyskretne cenzury; ktorą do Páńskich rąk oddáiąc, siebie y Zakonu mego wotá śćielę* in scabellum *nog*

Iáśnie Wielmożnego W. M. Pána
Páná y Dobrodźieiá mego,

Nayuniżęńszy sługá

X Waleryan Scholarum
Piarum.

Soli-

Solicita es & turbaris. Luc: 10.
Troszczesz się y turbuiesz.

A coż to zá zgodá, co zá kombinácya rzeczy? Pożadanym do Nieba ingressem Anielskię rozweseliwszy chory, sama w iakimśi frasunku zostaiesz Naiaśnieysza Nieba y ziemie Monarchini! Czyli to na dokument; że radość nie może bydź bez kłopotu; y naywiększe vćiechy maią smutek w nierozerwanym towarzystwie. Czyli Cię tá Korona, ktora dźiś święta Twoię otacza Głowę, pomięszała? według zdania Wielkiego Grzegorza: *quid est potestas culminis, nisi tempestas mentis?* im iaśnieysze tytuły, tym więcey za soba ćiągna niepogody. Zwyćiężony od Filistynow Saul na Gielboyskich gorach, każe sobie dla tey racyi śmiertelna zadawać ranę, *interfice me, quoniam tenent me angustiæ*, odbierz mi życie, bo mi dokuczaią ućiski, Hebrayczyk zaś powiada; *interfice me, quoniam tenent me coronæ:* vtop we mnie ostre żelazo, albowięm mię Korony dręczą. Iedno widzę w piśmie Bożym, korona y dolegliwość, honor y vćisk. I zaprawdę, coż są paludamenty Cesarskie, co purpur Krolewskich ozdoby, tylko *operimenta solicitudinum.* Swiecąc w prawdźie na skroni Potentatow, iak złotym blaskięm, tak dyamentową łuna zapalonę cyrkuły, lecz oraz y tym, co ie noszą, dogrzewaią. Zadna godność, żadna godność nie może bydź bez vprzykrzonego starania.

Alexander Severus, skończywszy Koronacyi swoiey ceremonię, zaprowadzony do apartamentu gdźie Cesarze Rzymscy po fatygach berłowych spoczywać zwykli, spytał, ieżliby można w Rzymie tak sztucznego wyszukać stolarza, ktoryby potrafił zrobić do gabinetu Cesarskiego, tak

 forę·

foręmne drzwi, przez ktoreby się pod czas spoczynku Pańskiego, żadne myśli frasobliwe nie mogły w ćisnać? vsłyszawszy, że y pod słońcęm takiego znaleść niepodobna, zawołał: O złoty bez złota Cesarskiego stanie, tedy z tobą rozbrat vczynić muszę! Iulianus zaś na początku zaraz panowania, z wielką trudnośćią vśmierzaiąc Francuskiey Prowincyi bunty, słuchayćie co mowi. Dostąpiwszy imperyalney godnośći, nic więcey nad swoich nie korzystam kompetytorow, tylko że muszę w vstawicznych turbacyach życie prowadźić. Oto widzę, nie oszukał się Poëta mowiący.

Aurea rumpunt tecta quietem,
Vigilesq́; trahit purpura noctes.

Coż tedy za dźiw, że Matka Boska przy dźiśieyszey z turbowana Koronacyi? kiedy zawsze iest y będźie nieodmięnna prawda, co ow powiedźiał Koronat. *Regnare, non est quietis officium.* I z tąd ći ia rzecz po ludzku biorąc, mowić będę, iż Krolowa Niebieska, tak się nami opiekuie, że nawet posadzona na Krolewskim thronie, iest bez spoczynku; rzekę wyraźniey, y w niebieskim pokoiu, pokoiu nie ma.

1. Widząc iak Claudius Nero po Koronacyi Vrzędowi swęmu korresponduie, tak o nim vczony pisze Seneka: skoro się rządźić świątęm Klaudyusz obowiązał, żyć sobie poprzestał; y nakształt planet bez spoczynku bieg odprawuiących, ani mu się godźi spocząć, ani o własney pomyśleć wygodźie: *Ex quo se Cæsar orbi terrarum dedicavit, sibi eripuit; & siderũ modo, quæ irrequieta semper suos cursus explicant, nunquam illi licet subsistere, nec quidquam suum agere.* Omylił się choć mędrzeć; bo Nero ledwie pięć lat w Cesarskiey purpurze chwalebnie przepędźiwszy, potym nie tylko o konserwacyi powierzonego sobie zapomniał Państwa, ale się też głupięm vwiodszy okrućięństwęm, napierał tego, aby tak piękna świata Symetria, w iedno *chaos*, y nie rozeznane obroćiła zamięszanie. Reflektuiąc się na nieustaiące staranie około konserwowania świata Monarchini Niebieskiey, nie wykroczę, kiedy *per antilogiam* to zdanie Kordubeńskiego przystosuię Filozofa. Wźiąwszy bowięm na się oblig Maćierzyństwa

Boskiego,

Boſkiego; zaraz ſię ſtała Matka ludzkiego narodu; y nie doſyć iey było żyiąc tu przez lat tak wiele, chować nas w opiece ſwoiey, porodźić Odkupićiela, wiarę vmacniać w Apoſtołach, vczyć ſtatecznośći Męczennikow, Wyznawcow przykładęm animować, ale też y po podwyżſzęniu na wyſokośći niebieſkie, po obleczęniu ſię w Krolewſką purpurę, tegoż nie wyzuwa ſtarania.

2. Heliodorus piſze, że Ephorowie Spartańſcy Krolom ſwoim na Maieſtaćie maiącym zaśiadać według potrzeby y okurrencyi czaſu ſuknie brać roſkazowali. Kiedy na Krola włożono paludament czerwony, nie mogł inſzey od thronu podawać propozycyi, tylko o woynie; kiedy czarny, o formowaniu ſurowych dekretow; gdy źielony, to zwyćięſkięmu woyſku o nagrodźie myśleć. Słońce w Hebrayſkim ięzyku nazywa ſię *Semes*, *Semes* po łaćinie tłumaczy ſię *miniſter* albo *Servitor*. Obleczona Krolowa Niebieſka w paludament ſłonecznych promięni, *mulier amicta ſole*, nie tylko tę koniekturę bierze, że nam ieſt ſłużyć obligowana, ale też y drugą formuie; że iako ſłońce ieſt niewypowiedźianey prędkośći, bo na iednę godźinę vbieży milion ſto czterdźieśći tyśięcy mil, tak Matka Boſka odźiana w płaſzcz ſłoneczny, nie może bydź nie ſkwapliwą do aſsyſtowania ludzkim potrzebom: *& ſiderum modo, quæ irrequieta ſemper ſuos curſus explicant, nunquam illi licet ſubſiſtere.*

3. Aby był ſobie przy applikacyach berłowych folgował Antygon Macedończyk, tak mu pochlebny Sekretarz perſwaduie: Ci to tylko Naymożnieyſzy Panie, tak bez przeſtanku myśleć powinni o ludźiach ſobie poddanych, ktorzy przed Maieſtatową godnośćią nic godnego nie zrobili; twoie czyny tak ſą tryumfalne przed Krolewſką fortuną, że choćbyś nic więcey nie vczynił nad to, coś za żywota Oyca twego tęmu Kroleſtwu wyświadczył, ſławę iego rozſzerzaiąc, ſąśiedzkie napaśći vſkramiaiąc, żołnierzęm, oraz y czułym Hetmanęm w tak głownych kampaniach będąc, tedybyś z pozwolonego ſobie na thronie prożnowania, żadney v potomnych wiekow nie zaćiągnał nagany. Na co Krol: *An ignoras*

 gnoras

gnoras regiam potestatem, communem servitutem? Znać nie wiesz, że władza moia iest vstawiczną służbą pospolitego ludu. Długo by to y was y mnie bawić muśiało, gdybym tu należyćie reiestrować począł, co też dla naszego pożytku żyiąc tu na źiemi MARYA Panna vczyniła: zwłaszcza kiedy to każdy krotko poiąć może, iż dla owego dekretu, ktorym iest Matka Boska przed wieki wybrana, tak była łaskami vdarowana, tak zacnośćiami vprzywileiowana od punktu Poczęćia swego, że iuż na tęn czas mogła y naywyższe Anielskie przewyższyć chory, ani się na niebie mogła w tedy taka godność znaleść, ktoreyby z respektu owego destynowania, nie była godna: coż tu mowić vważywszy iey akty cnot niezliczonych, co formować za konsequencyą obroćiwszy oko na iey dźieła heroiczne, tylko tę; iż kiedy owe wszystkie czyny MARYI, *ante secula* vzacnioney przez Maćierzyństwa Boskiego prerogatywę, zacnośći przyczynić nie mogły, toć złożone w skarbnicy Kośćioła Swiętego, Narodowi ludzkiemu służyły, służą, y służyć będą do wieczystey Korony. Nie maiąc iednak na to wszystko względu, iakby dla nas nic w tym życiu nie vczyniła, ośiadszy thron niebieski, stawać za nami nie przestawa, y poczyta sobie, *regiam potestatem, communem servitutem.*

4. *Numerorum 2do.* Roskazuie BOG, aby się Izraelitowie według liniy pokrewięństwa y kolligaciy poszykowani w roty, chorągwie y znaki, położyli obozęm około Arki przymierza: *Singuli per turmas signa atq; vexilla & domos cognationum suarum castrametabuntur filiorum Israel, per gyrū tabernaculi foederis.*

5. Ze pokrewięństwa przy Arce Pańskiey licznęmi stawaią szykami, to nie nowina; bo kędy skrzynia Pańska, milionami napakowana, tam łacno liczyć obozęm Stryiow y Wuiow; gdźie vbostwo, gdźie w szkatule trudno o złomaną babkę, tam się ćiebie y dźiadek ze śpitala zaprze. Niech ći fortuna pogodnym szczęśćia przyświeca południęm, przypytaią się do ćiebie, y nayprześwietnieysze Kolligatow imiona.

6. Ani

6. Ani to od rzeczy, że BOG około ſkrzyni porządek ſtanowi, roſypanych *alias* Izraelitow w chorągwie y roty zbieraiąc; bo ieżeli gdźie, to przy ſkrzyni porządku trzeba, żeby wydatek dochodom, dochod wydatkom regularnie korreſpondował. Kędy przy ſkarbcu tey wagi nie maſz, tam y ſam ſkarbiec za nic nie waży. Kiedy to Arka ſzczupłym prowentem ledwie na zwyczayną pozwala aſſyſtencyą, a nie pomiarkowana fantazya, iakby miliony w doroczney intraćie rachowała, obozy prożnych ſtraw, chorągwie okryte źiewaczow y niepotrzebnych Akolitow, przy boku ſzykuie, więcćie mi, że ſobie zarobi na podobny owemu Polakowi ſarkazm. Ten vtęſkniwſzy miernym życiem, poſzedł w emulacyą z wielkiemi Pany. Iedne maiętnośći przedawſzy, drugie poartowawſzy, ſrebra Pradźiadowſkie potrwoniwſzy, Oyczyſte ſprzęty pozbywawſzy, pokoiowych, ſług, paźiow, y inſzey charamży cudzoźiemſką fozą wyſtroioney, co nie miara naprzyimował, raytarya y liczna y dobrze ſporządzoną dwor ſwoy ſzylwachował. Więc w takiey poſturze wieżdza Bramą Grodzką do Krakowa; konie Pańſkie, Karoc Pańſka, Kawalkata Pańſka, przywiodły Krola Zygmunta, że muśiał z ganku na owę Figurę tak pompatycznego wiazdu patrzać, a potym do ſiebie przychodzącego owego niepomiarkowniśia takim przywitać komplementem: *Bardzo pięknie, właśnie po Pańſku, gdyby tego długo.* Oto widzę nie vważny zbytek, takie widowiſko z Pańſkich fortun robi, iakie oczom naſzym prezentuie zapalona raca; ta zbytecznym ſzybem wyniozſzy ſię nad dachy y wieże, ſzumem powietrze napełniwſzy, iſkrami błyſnąwſzy, y moc ſwoię wyśiliwſzy, iak traſnie, tak zgaśnie, y dym tylko po ſobie zoſtawia. Dla tego Rudolf Ceſarz kazawſzy odmalować ſzkatułę, a nad nią ſzalki, te z Seneki przypiſał ſłowa: *moderata durant.* Chcećie Panowie żeby ſkarbce waſze nie wakowały, mieyćieſz przy nich y wagę y vwagę. Będźie tam zawſze *in flore* fortuna, kiedy ſię po azukach, y mantach nie więcey będźie przebiiać złociſtych kwiatow, anizeli kłoſow żyta y pſzenice, na dźiedźiczney

zakwita

zakwita niwie. Trudno ſię tam obeyść bez długow, kędy ſię za IeyMśćia ogon zbytecznie długi, a za IegoMśćia ieſzcze dłużſze paſmo wierćipiętow ćiagnie. I toć ieſt, dla czego nie dawno Pani d' Aubain oſtatek groſza łożywſzy, ażeby ſię a la mod wyſtroiła, gdy iey wiele do tey doſkonałośći nie doſtawa, znayduie racya przedania kamięniczki w Paryżu, mowiac; ſzczupły to na mnie quartier, bo gdy czub włożę, tykam ſię ſuffitu, gdy mantau wdźiewam, albo falbale roſpośćieram po ſobie, wſzytek ſama zaſtapię pokoy. I tak lepiey ſię zdało poniewierać komora, niżeli mody vchybić.

7. To bym ia bardźiey vważał, częmu BOG do Arki tylko ſame znaki woienne, pod choragwiami vſzykowanego Izraela zbliża? Podobno przez to chćiał nauczyć *juſtitiam diſtributivam*, że ći powinni bydź bliżſzemi Arki, promocyi, chleba *benemerentium*, ktorzy pod Marſa bitnego znakami lata trawiac, *legibus armorum viſi poliiſſe juventam*. Gdy Sylli Hetmanowi Rzymſkięmu dyſwadowano, aby przeſtał promocyi na pewny vrzad żołnierza, ktoremu w Afrykańſkiey potrzebie oko wyſtrzelono, powiedźiał: Panowie, mnie ſię widźi, żeby raczey na takich mieć prędſze oko, ktorzy y zrzęnice dla ſławy ſpolney nie żałowali; *illos ego reſpiciendos magis cenſuerim, quorum oculos fulmen belli non terrebat*. Powiedzćie mi co to ieſt? że tych lat tak bardzo w rycerſtwie z ſtępiała ochota? bo nie maſz na tych reſpektu, ktorzy ſzczerze nieprzyiaćielowi w oczy zagladaia, bo nie poſtępuia y nic nie doſtępuia, ktorym ogniſte kule nogi, nieprzyiaćielſkie ſzable ręce poodrywały; a kto lepiey wyſmukła noga wyſkoczy Kapryolę, kto kſztałtniey przy klawicymbale menoet zanući, kto delikatniey vpudrowany, przyięmniey vminowany, miley vgraſowany, pierwſzy w pretendowaniu honorow: ſtarodawny zaś Polak tumanęm woięnnym przykurzony, ſzyſzakięm ołyſiony, doćiſnać ſię nie może, aby go przynamniey po pracach woyſkowych, Woyſkięm Zytomirſkim nazwano. A! nie tak BOG każe, tuż przy ſkrzyni woiennikow lokuiac. *Is auro bibat cui dulce ferrum eſt.*

8. Tego

8. Tego apprehendować nie trzeba, że przy skrzyni tak się gromadne snuią battaliony, w należytym komplećie stawaią regimęnty: bo ta skrzynia y wewnątrz, y powierzchu złotym blaskięm iaśniała, a złoty promięń, tak do siebie woięnne bułaty wabi, iak słońce atomy; na otarćie żołnierskiego potu gotowe mięszki, gotowość czynią w rycerskich pierśiach tępić nieprzyiaćielskie groty. Pod czas Holenderskiey Woyny, dla opoźnioney zapłaty, wszczał się tumult między Hiszpańskiemi regimęntami; na ktorego vśmierzęnie postarał się o pieniądze Alexander Farnezyusz Xiążę Parmeński, na ow czas Gubernator w Inderlandźie; ktore gdy Vlisses Spinos rozdawa, postrzegszy iednego Oficyera nie dobrze sobie pamiętnego, rzecze: zda mi się braćie, żeś ty nie iest z dawnieyszych Oficyerow tego regimęntu, na ktory pretenduiesz pieniędzy, bo tamtęn pamiętam nie miał iednego zęba, a v ćiebie wszystkie: na co Officyer: *Pánie, nie miey w tym żadnego skrupulu, tam iest dawny żołnierz, ále ták długo czekáiąc zapłáty, doczekałęm się, że mi nowy ząb vrosł ná mieysću sprochniáłego.* Teraz drugi zie zęby na sucharze obozowym, y doczeka że mu drugie vrosną, doczekać się iednak zasłużoney nie może ćwierći. a za tym idźie, że oźiębłe nagrody, oźiębiaią w woienniku serce. Podoba mi się respons Kantonow Szwaycarskich; ktorych gdy czasu nie dawnego Poseł Francuski chćiał przećiągnąć do aliancy Pana swego, nie miawszy gotowych pieniędzy na vięćie starszyzny, tylko wspaniałe obietnice, iak to zwyczay tey nacyi, wiele obiecować, a w ćiągnąwszy w interes, nic nie dać, odniosł miasto przyiazney ligi tę replikę: *Point d' argent, point des suißes:* nie masz pieniędzy, nie masz na woynę y Szwaycarow. I zaprawdę, tępe są żelaza, ktorych złoty musat nie wecuie: *hebet acris virtus, si non habet auream cotem.*

9. Paweł S. *ad Hebr: 9.* że w tey skrzyni zamykały się rozne rzeczy, iako to manna, rozga Aaronowa, y tablice przykazania Bożego. A tu się iuż cudować nie potrzeba, częmu tak gromadny oboz Izraelitow? bo w Arce była roz-

ga, żadney wymowki abſęntowania ſię od chorągwie nic przypuſzczaiąca. Nie miała ta rozga względu na zmyślone choroby, na żadne ekonomiczne pretexty; ktokolwiek ſię towarzyſzęm piſał, muśiał według czaſu naznaczonego w należytym porządku pod znakięm ſtawać, albo pilnieyſzęmu pod chorągwią vſtąpić mieyſca. Nie doſyć tam było na lada hętkę, lada pacholika wſadźiwſzy y wyſławſzy kampanią odprawić, za ſwywolne y bezbożne przechody zapłaty ſię vpominać, Hetmańſkięmi ordynanſami pogardźiwſzy, zwiąſkami Oyczyznie dokuczywſzy, *Magiſtratus* y zwierzchności pokonfundowawzy, za to zupełnych ćwierći pretendować, iakby ſię owe wróćiły opłakane czaſy, *dum peſſimi quiq; præmia merebantur*. Zabiegła temu wſzyſtkiemu rozga obecna, laſka Aaronowa wſzytko kommenſurowało.

10. Do tego zamykała, iakom rzekł, w ſobie ta ſkrzynia tablice; częśćią dla tego, aby na nie iaki táki weyrzawſzy, tę ſobie formował konſequencyą; trzeba to tu widzę bydź żakięm; żak ſię z ſwoim nie dyſputuie bakalarzęm, co mu naznaczy, wſzytko exequuie; napiſze mu na tablicy A, vczy ſię A, napiſze mu D, vczy ſię D; tak żołnierz bez wſzelkiey dyſquizycyi wykonywać powinięn co mu Hetman zlećí; inaczey, nic tam dobrego nie będźie, kędy żołnierz z wodzęm dyſputuie. Hetmańſka ieſt rządźić, żołnierzſka powinność ſzabelnym pioręm na nieprzyiaćielſkich pierśiach nieśmiertelney ſławy y zaſzczytu poſpolitego ryſować charaktery, *& gladii ſtylo pulchros in atræ pectore Thraciæ arare faſtos.*

11. Częśćią też dla tego BOG chćiał mieć wſkrzyni między pułkami tablicę przykazanięm ſwoim zapiſaną, a zapiſaną wyraźnie, bo palcęm, aby tam każdy wyczytawſzy, że ſię nie godźi cudzey rzeczy pożądać, ani wołu, ani oſła; przeſtał w ćiągnięniu gonitwy za baranami, przeſtał vtarczki z babami, nie wyśiloną śiłę chowaiąc na adwerſarza. Subtelny Eſcobar każe, iż naybardźiey grzeſznikow przeſtraſzaią głoſy grzechowe; Auguſtyn zaś S. zbrodnie

dnie nazywa *dæmonia* diabelstwęm, ktore się w człowieku odzywa. Kiedy mieli Francuzowie opanować Capitolium Rzymskie, gęśi ich tak swoim głosęm przeraźiły, że vćiekać muśieli. Dźiwuiećie się, częmu to teraz bez rezolucyi żołnierz, bo go gęśi, barany, bezprawie ziedźione straszą, odzywaiąc się w nim. Widząc Iuno że Turnus przed Eneaszem vćieka, rozpłacze się przed konsessęm Bogow, ktorey łzy przemięnione w deszcz rzęśisty, tak łuki y ćięćiwy Grekow zmoczyły, iż nięmi więcey szkodźić nie mogli Rutulczykom. Nie trzeba głęboko szukać przyczyny, co iest, że ani łuki, ani pułaki Polskie nieprzyiaćielom nieszkodzą? bo zamokły deszczęm łez vćięmiężonych wieśniakow. Dokazuiąc nad vbostwęm, dokazać nic nie możęmy nad zagranicznym narodęm. Nie mamy względu na przykazanie Boże, dla tegośmy też w oczach nieprzyiaćielskich za nic: nie mamy boiaźni Boskiey, dla tego się nas nikt nie boi.

12. Na ostatek, to mi podźiwięnie nieznośne czyni, co było potym Moyzeszowi snować się w puł obozu z skrzynią? Iezeliś miał waleczny Patryarcho racyą, że to skrzynia była tak rzecz święta, że się iey nie tylko dotknąć bez karania, ale y widźieć nie godźiło, trzeba było zaraz y na to mieć reflexyą, że to *Mars irreligiosum numen est*; vmie ten bezbożny Bożek nie tylko oko, ale też y ręce drapieżne rzucać na poświętne.

13. Swięty Milanu Infułat w Kazaniu swoim do tey Arki assymboluie Matkę Boską dźiś miedzy orszakami duchow niebieskich inthronizowaną: Miodopłynny zaś Doktor *serm: 2. in Pent:* przez gromadne Izraelitow obozy indukuie żądania ludzkie do niey wpotrzebach rożnych. A byłyż w tak okrytym komplećie ludu wybranego pułki około skrzyni przymierza, iako są gromadne obozy potrzeb naszych około tey mistyczney Arki? Stoi we środku battalionow instancyi ludzkich ta święta Heroina, we środku mowię, aby wszytkim zarownie nie wyczerpaney opatrzności szafowała sukkursy; iednych vpadłe nadźieie dźwigaiąc, drugich osłabiałe śiły vmacniaiąc,

cniaiąc; inſzych do tym goręτſzey vtarczki z adwerſarzami animuiąc, wątpliwym radą aſsiſtuiąc, wſzyſtkim obronę y beſpieczeńſtwo nioſąc; tak dalece, że owa baieczna hiſtorya gaſnać od tąd muśi, vdaiąca, że w bok ołtarza Ephezyiſkiey Dyanny była ſkrzynia drogich ſprzętow od ſrebra y złota napełniona depozytami, do ktorey z całey Iońſkiey krainy licznęmi ſchodzący ſię ludźie gromadami, a od Bogini nachylonym za potrzebnych vznani berłęm, vboſtwa ſwoie y niedoſtatki wzbogacali, owa zaś ſkrzynia, dla vſtawicznego otwierania zwana była, *Arca ſine quiete*; kiedy to prawdźiwſza co S. Bernard o naſzey Arce miſtyczney powieda: *Omnibus miſericordiæ ſinum aperit, vt de plenitudine eius accipiant vniverſi.*

14. Zbyteczney aſſentacyi vwiedźiony entuzyazmęm *Lukan*: *Lib*: 1. Farſaliy mowi do Nerona: Ceſarzu iak ſię ſtanieſz Bogięm, y będźieſz ſię z źięmie przenośił do Nieba, wiedzże o tym, że dla vſzanowania zacnośći twoiey, wſzyſcyć Bogowie mieyſca vſtąpiwſzy, dadzą wolność poſtanowienia thronu kędy zechceſz; radzęć tedy z moiey ſtrony, abyś go nie ſtawiał na żadnym vgraniczu y ſchyłku Nieba; bo ieżeli ośiądźieſz na wſchodźie, zachodu nie obaczyſz, ieżeli na zachodźie, nie doyrzyſz wſchodu, z połnocy południa, z południa pułnocy, Pańſką twoią żrenicą nie będźieſz mogł luſtrować. Lokacya twoia ieſt źięmi nayzbawięnnieyſza we środku; z tamtąd wſzyſtkięmu światu nayłatwiey opatrzność dać możeſz:

- - - librati pondera cæli
Orbe tene medio, pars ætheris illa ſereni
Tota vacet, nullaq́, obſtent à Cæſare nubes.

15. Wźięta do Nieba MARYA Panna, ktoż tego nie poymie, że kiedy tam naywyżſze po BOGV otrzymała mieyſce, z reſpektu sferzyſtey iego figury, muśiała ſam środek ośieść, aby z tamtąd w rowney dyſtancyi całemu światu przytomną będąc, całęmu maćierzyńſko aſsiſtowała. I zaiſte gdy według mądrych vwagi środek mieyſca ieſt dyſpozycyą prześćia do naznaczonych celow, *medium eſt id, per*

quod

quod tenditur ad terminos, więc ta Miſtyczna Arka lokowana z sęnſu Klarewallenſkiego Opata, weśrodku żądz naſzych, ieſt *in ordine ad terminum*, termin zaś Matki Boſkiey ten ieſt naycelnieyſzy wedle Kreteńſkiego Kaznodźieie, *miſeris ſuccurrere*, & *afflictis ſolatia ferre*.

16. Kto vważał *præcepta* regularney Mathematyki, albo przynamniey ſławnieyſzych w Europie Pałacow widźiał delineacye, przyznać muśi, że weśrodku ich nie maſz mieyſca dla pokoiu; bo tam zwyczaynie plac wſchodow, plac ſtraży, plac odbierania y oddawania ſupplik, plac oczekiwania na wyśćie Panow. Ieżeli Matka Boſka weśrodku pałacu niebieſkiego ſtanęła, iak Prowerbialiſta vdaie *cap*: 8. *in medijs ſemitis ſtans*, toć ſtanęła nie na mieyſcu pokoiu, lecz *in ſtatione* vſtawiczney ſtraży, gdźie ſupplikuiący pomocy; ſmutni poćiechy, vkrzywdzęni protekcyi, z dęſperowani lepſzey oczekiwaią nadźieie.

17. A iako bez obecnośći Arki naymnieyſzey rzeczy Izraelitowie zaczynać nie śmieli; przed Arką winowaycy rozgniewanego błagali BOGA, Arkę Lewitowie podnoſzą, gdy Iordan maią ſuchą przebywać nogą, arka w pierwſzym ſzturmie, aby ſię Ierychońſkie mury do nog zwyćięſkich Iozuego obaliły; gdy przychodźi obiecaną odbierać źięmię, Filiſtyńſkie narody niſzczyć, nadźieia wſzyſtka zawarta w Arce, tak dalece, że dla intereſſow wybranego ludu Arka ſpoczynku nie miała; tak właśnie MARYA Panna naſzym wygadzaiąc potrzebom. Czyięmuż to bowięm przypiſać ſtaraniu, że ſię grzeſznicy do BOGA nawracaią; czyięmu to przyznać dźiełu, ze dobrzy w dobrym nie vſtaią; czyiey przyſądźić ſprawie, że ſmutni w vtrapięniach znayduią folgę, że nieſzczęśćięm przyćiśnięni nie deſperuią? ieżeli nie MARYI, zwłaſzcza ſtoiąc przy zdaniu Bernardowym, że BOG wſzytkie dobrodźieyſtwa ſwoie, przez ręce Iey ſzafuie światu. *quia totum nos habere voluit per MARIAM.*

18. Zygmunt trzeći Krol Polſki, chcąc Władyſławowi Synowi miłość y powagę ziednać v Polakow, tę przed ſię

wźiał politykę, że przez kilka lat nic nikomu nie wyświadczył, za kimby Władysław nie vczynił instancyi. I dla tego wszytkie purpury, Senatorskie krzesła, laski Marszałkowskie, Pieczętarskie sygnety, Koronne dignitarstwa, intratne Starostwa, y wszelkie vrzędy źiemskie, Władysław v Oyca wymagaiąc, przyznał się poufale Kazanowskiemu, że sobie v Polakow przychylne kreski na polu Elektoralnym, wielkim iedna niepokoiem. Mow bez dowodu mego mow Arnoldźie Karnoteński, iak Syn Boski vśilnie żąda, aby Matka iego w takiey ćći, iak on sam była v ludźi, kiedy honor Matki iest honorem Syna, honor Syna iest honorem Matki; *Filij gloriam non tam communem judico; quam eandem*; więc Iey tego chcąc iak naywięcey przyczynić, nic światu nie wyświadcza, coby za interpozycyą nie było Matki, ta zaś wszystkie nasze w opiekę przyiawszy potrzeby, osądźćie co ma za pokoy na niebieskim pokoiu?

19. Stawmy tu sobie żywym obrazem iakiego Ministra, ktoremu Pan możny dyspozycyą zlećił dworu swego, co tęn ma za pokoy, aby wszytkim obmyślił wygodę, tych w pretensyach kontentuiąc, miedzy tymi niechęći vśmierzaiąc, tych krzywdy windykuiąc, drugich suppliki Panu przekładaiąc, innym za szczere pracę nagrodę obmyślaiąc, a tym samym w vstawicznym odmęćie zostawaiąc? Takie vrząd, takie prawie *ministerium* na dworze Krola wiekow MARYA Panna otrzymała, iako mowi o sobie przez Sapienta: *in habitatione sancta coram ipso ministravi.*

20. Mikołay Zebrzydowski Marszałek Wielki Koronny vwiedźiony zelozyą nad zabawkami Krolewskiemi, powiedźiał w Gabinetowey Zygmuntowi trzećiemu konferencyi: *Czas vpłynął Miłościwy Krolu podobnych rozrywek; trzeba vważyć, że imeśmy wyżey W. K. Mść wolnymi głosami, á że rzekę, szacunkiem Krwie naszey nád własne podnieśli głowy, tymeś głębiey myśleć powinien o tych, nád ktorymi pánuiesz.* I zaprawdę tęn ma bydź nayprzednieyszy cel Potentatow źiemskich, ta myśl miałaby ich głowy złotem ozdobione napełniać, aby im wyżey powagą Krolewskiego Maie-

stątu

ſtatu przewyżſzaią poddańſtwo, tym pilniey iego intereſſow y całośći przeſtrzegali. *Jd commune reges inter & ſuperos intercedit, omnibus præſunt, vt ſingulis proſint.* Wynieśiona dźiś wyſokośćią thronu Krolewſkiego nad wſzyſtkie kreatury MARYA Panna, wźięła ſobie za nayprzednieyſzą metę, tym głębſze o nas mieć ſtaranie, im wyżey ſtanęła. I choćiaſz przy boku Krola niebieſkiego tyle mamy zaſtępcow, ile Księga wiecznośći świętych reieſtruie, z tym wſzyſtkim przećię Matka Boſka ſprawy naſze piaſtuiąc, żadney nie znayduie folgi. Ieſt bowięm za powodęm Ierzego Wenety między Aſtrologami mniemanie, że kiedy maią inſze planety iakie ſkutki na źięmi vczynić, wprzod influencye ſwoie Xiężycowi kommunikuią, a tęn ich dopiero według potrzeby świata vdźielaiąc, należyte na podmieśięcznym okręgu ſprawuie dźieła. S. Ambroży Swiętych Boſkich do gwiazd przyrownywa, MARYA zaś Pannę do Xiężyca. Ieżeli te świetne nieba luminarze żadnego źięmi nie vdźielaią ſkutku, aż dopiero wtedy, kiedy ich przychylność ta alegoryczna Luna ſzaſuie; toć przyznać muśięmy, iż cokolwiek łaſki y pomocy na Kośćioł woiuiący z sfery niebieſkiey ſpływa, wſzyſtko ſpływa *mediante luna.* A iako inſze gwiazdy nie maią vniwerſalney możnośći vdźielać śię podmieśięcznym rzeczom; Xiężyc zaś koncentruiąc w ſobie wſzyſtkich influencye, do wſzyſtkich generalnie konkurruie albo wyprowadzęnia, albo konſerwowania rzeczy: tak Przenayświętſza Panna maiąc to wſzyſtko *formaliter eminenter*, czym śię tylko może ktory Swięty zaſzczycać, iako to iaśnieiąc czyſtośćią Anielſką, przechodząc wiarą Patryarchow, vmieiętnośćią przewyżſzaiąc Prorokow, celuiąc żarliwośćią Apoſtołow, ćierpliwośćią Męczęnnikow, Wyznawcow wſtrzemięźliwośćią, pokorą Panięnki zwyćięzaiąc, *& quæ diviſa Beatos efficiunt collecta tenens*, dźielnieyſzą ſtarania y możnośćią nas wſzyſtkich pielęgnuie. Zgaśniyćie zgaśniyćie pletliwe balwochwalcow wymyſły, fałſz za ſzczerą prawdę vdaiące, iakoby za powſzechnym konſęnſęm tę

D prero-

prerogatywę otrzymała od Bogow Matka Bogow Berecynthia, że tyle na prożbę ſupplikuiących ludźi ſama iedna ſprawić mogła, ile zgromadzonymi inſtancyami wſpaniałe Iunony y Dyanny, vboſtwione Cerery y mądre Pallady vczynić nie mogły; dla tego pominąwſzy tych zbory, a wielkim naćiſkięm do Berecynthiy tłocząc ſię lud z ofiarami codźięnnie, dał okazyą, iż ow Kośćioł w ktorym była adorowana, nazwano *Templum Curarum*, Kośćiołęm ſtarania. Baykę tę ſtarych wiekow obiaśniła rzeczywiſtą prawdą prawdźiwſza Berecynthia BOGA prawdźiwego Matka, tyle nam łaſk v Syna ſwego iednaiąc, tyle ſtarań ludzkim ſprawom poświącaiąc, ile ſię kto może ſpodźiewać od wſzyſtkich obywatelow niebieſkich. A za tym przebaczyſz mi Duchu Swięty, że ſię ośmielę Kośćioł Twoy nazwać *Templum Curarum*, wſpieraiąc ſię na Doktora Seraficznego zdaniu: *Sicut MARIA omnibus Sanctis in cælo est potior, ita quoq; pro nobis apud DEUM præ omnibus Sanctis est ſolicitior.*

21. Zdumiał ſię Ezechiel w rozdźiale dźieśiątym obaczywſzy Cherubinow pełno po ſobie maiących zręnic: *& colla, & manus & pennæ plena erant oculis.*

22. A coż to za dźiw Proroku że Cherubin mądrość znaczący oczami oſadzony? właſność ći to ieſt mądrego mieć wiele źręnic, aby nimi na wſzyſtkie ſtrony patrząc, wſzyſtkiego doćiec, przeniknąć naytaięmnieyſze ſekrety. Gdybyś to był nie rozumnego obaczył, a on oczami niiakięmi cętkami vpſtrzony, ſłuſzniebyś ſię zadźiwował; zwłaſzcza kiedy Duch Swięty o takim powiada: *Stultorum oculi in finibus terræ*; co Petavius wywraca, *Homo imprudens oculos misit ad alienigenas.* Człowiek niezupełnego rozumu, wyſłał oczy do cudzoźięmcow. Nie wieleś wſkorał nieboże Imprudenćie, bo poſławſzy oczy na przeyrzęnie cudzych kraiow, w domu muśiſz bydź ślepym kaleką. Nie wieleś mowię wſkorał, bo chocby ćię litera święta takięm nie znaczyła piątnęm, od nayproſtſzego byłbyś miany za nieroſtropnego. Bo możeſz bydź więkſza nieroſtropność, domu właſnego zaniedbawſzy, na cudze śiedliſko obracać

bracać

bracać oko? cudze kąty opatruiąc, a w domowych nie widźieć co śię dźieie? możesz bydź grubszy nie rozsądek, kiedy śię trzeba przeyrzeć w oyczystych prawach, obaczyć iak iest drogi kleynot dźiedźiczney wolnośći, co za środki konserwowania iey, w tedy chćieć widźieć y wiedźieć, w ktorey czasu okolicznośći Hiszpańscy *Grandes* z Krolęm swoim w Kapeluszu gadać mogą? co teraz za powagę maią *Pares* Francuscy? w okrągłey czyli w podłużney peruce lepsza gracya? wygodnieyszeli austerye we Francyi niżli we Włoszech? możesz bydź nagannieysza nieuwaga wszystko w Oyczyznie postponować, a za granicą lada bagatele stymować? Co Dom ma wszytko barbulaż, dawne zwyczaie barbulaż, starodawna rzetelność y kandor barbulaż, prawa Antecessorow krwią nabyte y napisane bamboszery, nabożeństwa, posty, bigotery; mizerny barzcz kiedy go cudzoźiemska ręka nie mięszała, iest bez gustu; nawet ięzyk oyczyste słowa mowiąc, tedy śię bardzo fatyguie; mowa dźiedźiczna swoią ostrośćią słuch delikatny psuie. *O imprudentia!* ktoreż tak głupie zwierze żeby śię swoiey iamy wstydźiło! ktora tak nikczęmna ptaszyna, żeby własnego gniazda nie kochała! Mow y po trzykroć razy mow Naiaśnieyszego Iana Trzećiego Rodzona Siostro Katarzyno z Sobieskich Radźiwiłowa, Podkanclerzyna y Hetmanowa Litewska! *Dobra iest Francya, nie zła Germania, chwalebna Hißpania, ale naylepßa Polska, bo z tey y w tey wßytko naße ßczęśćie.* Insze zagraniczne powaby słodźćie sobie iak chcećie; z tym wszystkim na nic śię nam nie zdadzą, tylko żeby nas kłućiły, przez kłutnie do ruiny wiodły, a przez ruiny nasze, swoie zmacniały maxymy: Na nic śię nie zdadzą, tylko żeby nam szkatuły wyćieńczywszy, męskie serce odebrawszy, konsztow Arlekieńskich, sztuk muzycznych, ołowkięm na papierze fortec budować nauczywszy, y ani do zwady, ani do rady sposobnych wystrychnąwszy, do tego wszytkiego zagrodźiły gośćiniec, czym oni zacni Pradźiadowie honoru domom, fortuny potomstwu, Oyczyznie sławy nabywali.

23. Lecz y to nie ieſt extraordynaryina, że w tym widzęniu Ezechielowym ſzyia voczona: bo, iak mnie ſię zda, ieżeli ktorey człowieka częśći, tedy gardłu oczy naypotrzebnieyſze; ażeby ſię obaczyło, iak ſię ma w ſwoich miarkować apetytach: pamiętaiąc, że to rozhukane, wielu Panow w chudych pachołkow podſtrzygło; w proſte lepianki wiele prześwietnych domow przebudowało. Fizycy powiadaią, że *collum eſt primarium vocis inſtrumentũ.* Znać owo gardło zrzenice nie ma, co to częſto bez reſpektu y na honor ſamego BOGA takim ſzafuie głoſęm, ktory iak naylepſzego, tak naygorſzego wzgorſzyć może. Gardło to ślepe, bez oka, ktore ſię nie ogladaiac, iż nad ſławę cudzą nie maſz nic drożſzego, rzuca ſłowa, śieie paſkwilami zabiiaiącęmi bliźniego reputacyą. Dopieroż kiedy to ſzyia będźie wolna, do gąśiora nie przyuczona, trzeba żeby tyśiac zrenic miała, do przeyrzęnia, ieżeli na nię iakie ſekretne vmowy, y ſubtelnęmi kolorami vfarbowane pretexty niewolniczego nie fabrykuią iarzma.

24. Nie mniey oraz potrzebne ſą y lotnym ſkrzydłom oczy; aby ſię na to ogladały, iż ći ſą nayblizſzęmi ćięſzkiego vpadku, ktorych wyżey nad ludzkie głowy przychylnym polotęm fortuny podwyżſzył fawor. *Si es cedrus alta Libani, noli altùm ſapere, ſed time, ne fortè indè evellaris propter elationem, vbi plantatus es per electionem* przeſtrzega Gilbertus.

25. Epiphaniuſz S. dla wielu przyczyn, ale naywięcey dla tey Pannę Nayświętſzą przez tych Ezechielowych rozumie Cherubinow; iż nas tak ſkutecznie y pilnie ſtrzeże, iakby tyśiac zręnic nie zamrużonych nad nami miała. Iakoż nie tak wielooczny Argus Krolewny Greckiey Iony od Iowiſza w iedno bydlę przemiethamorphożioney ſkutecznie wartuie (bo to iego nie zaſypianie ieſt tylko ſnęm Poetow) iak Matka Boſka człowieka; ktory wedle Proroc-kiego ſęnſu, *comparatus eſt iumentis*, ſtrażą ſwoią vbeśpiecza.

26. Philoſophia konkluduie: iż między zmyſłami powierzchownymi, ieſt nayſkutecznieyſzy widzęnia, do wyrazania

rażania *species*, y podawania ich zmysłom wewnętrznym; więc iest niby naycelnieysza okazya, że rozum nasz *fertur in objecta*, że wola skłania się albo odwraca od rzeczy sobie reprezentowanych. kiedy nie iednym okiem ale tysiącem przezroczystych zrenic na potrzeby nasze patrzy Matka Boska z nieba, coż musi mieć za *motiva*, co za impuls Maćierzyńskiey nad nami kuratele? a tym bardźiey im ie doskonaley widźi!

27. Muśiałbym się y was dłużey przetrzymać, gdybym z Frančiszkiem Swarezem, chćiał pobożnie dowodźić, że Nayświętsza Panna, *exceptis solùm ijs, quæ singulariter ad Christum & interiores animi cogitationes spectant*, tak rzetelnie wszystko w słowie widźi, iak widźi sam BOG *Scientiâ visionis*, lecz że tu tey subtelnośći mieysce nie quadruie, poiętszym argumentem moie vmacniam przedśięwźięćie. Anielski Doktor *3. par. quæst. 10. art. 1.* vczy, że każdy Swięty dostatecznie widźi w słowie co do niego ma relacya: *Nulli intellectui beato deest, quin cognoscat in verbo omnia, quæ ad ipsum spectant*: naprzykład; że do Swiętego Stanisława Biskupa należy Krakowska Kathedra, dla tego iey wszytkie potrzeby widząc, wyiednywa przed Maiestatem Boskim takich Administratorow y Prałatow, ktorych powaga, rozsądkiem, y nieporownana zacnośćią wsparta, w tym tak długim ośierocęniu, zda się bydź nie ośierocona; tak Augustyn S. Zakonu swego, swego Dominik, Franćiszek swego rzetelnie widząc, *moventur*, aby te przeświętne Familie y woiuiącego Kośćioła *incolliſæ bases*, świątobliwośćią, żyćiem przykładnym, y nauką zdobiły Monarchią Chrystusową, y zdobić nie vstawały; tak Błogosławiony Ian Kanty, maiąc przeyrzane wszytkie *negotia* tey Przesławney *Vniversitatis*, nie vstaie świećić przed thronem Przedwieczney Mądrośći, aby ta *Fæcunda Mater Scientiarum*, nie tylko dawnych Athen sławę zwyćiężyła, ale też y tego wieku Sorbonom w niwczym nie vstępowała. Ale że do Chrystusa iako do głowy y Monarchy swego, wszytkie rzeczy należą, więc on wszytkie przenika.

Co tak *ſubſumo.* Ariſtoteles *lib: 8. Ethic: cap: 11.* dowodźi że Synow od Rodźicow nic nie powinno rożnić; bo ſyn bywſzy vdźiałkięm y porcyą Rodźićielſkiey ieſtnośći, funduie *identitatem ſubſtantiarum,* a *ejuſdem ad ſeipſum non poteſt eſſe inæqualitas.* Więc kiedy Syna zdobi Krolewſka godność, zaraz ſię zlewa y na Rodźicow. Paweł zaś Swięty *ad Galat: 4.* powiada, że Syn chocby był naymłodſzy, ieſt Panęm Rodźićielſkiey fortuny, *quanto tempore hæres parvulus eſt, nihil differt à ſervo, cum ſit Dominus omnium;* Ieżeli ieſzcze za aktualney poſſeſſyi Rodźicow ieſt Panęm Syn tego wſzyſtkiego, co Oćiec dźiedźiczy, więkſzym prawęm należeć będą Synowſkie Państwa, tytuły, y godność do Rodźicow. Pokazał prawa tego wagę *3. Reg: 2.* Salomon, widząc że do niego Matka Berſabee zbliża z interceſſyą za Adoniaſzęm, porywa ſię z thronu, y wybiegſzy ku niey adoruie, a na podobnym do Krolewſkiego poſadza maieſtaćie: *& ſedit ſuper thronum ſuum. Poſitusq; eſt thronus Matri Regis, quæ ſedit ad dexteram ejus.* Z kąd Matka Boſka dla krolowania Syna ſwego ieſt *jure naturæ* Krolową Nieba y źięmie, będąc, ma do nas wſzytkich takie prawo, iakie ma Chryſtus, maiąc prawo, widźi bez limitacyi wſzytkie naſze ſprawy, widźi przygody, widźi niebeſpieczęnſtwa, widzac podobnaż to, aby o nich Maćierzyńſkiey nie miała opieki? Twoia to konkluzya nie moy wynalazek upurpurowany Damianie: *Numquid quia deificata es, ideo noſtræ ſalutis oblita? Nequaquam Domina; ſcis in quo diſcrimine nos reliqueris, vbi iaceant, quantum deliquerint ſervi tui! neque ita es impaſſibilis, vt ſis incompaſſibilis.*

28. Przeyrzawſzy Chryſtus vpadek bliſki Ierozolimy *Lucæ 19.* zapłakał. Vrſpergenſki Opat w ſwoich panegirykach łzy nazywa potęm vćiśnionego ſerca. Coż proſzę bywa za przyczyna potu? każdy powie, że praca, zbyteczna fatyga. Mercer w ſwoiey poſtylli te ſłowa Ewangeliczne odmięnia; *Videns civitatem flevit ſuper illam; videns civitatem fatigatus eſt.* Ieżeli Zbawićiel bywſzy Sędźią ſprawiedliwym, tak z pracowanym zoſtał nad nieſzczęśćiem

Ierozo-

Ierozolimy, że ſię ſerce iego poćić muśiało rzęśiſtymi łzami; coż rzeczęmy w iakiey ſatydze, w iakim obroćie muśi bydź MARYA, widząc człowieka, tę Ierozolimę alegoryczną w bliſkim niebeſpieczeńſtwa y ruiny terminie! iakie troſki ponośić, aby wſzytkięmu zabiegła złęmu! iakie ſobie zadawać vśilnośći, aby tęn miecz ſprawiedliwośći Boſkiey vtrzymała, ktory na ſię złość grzeſznikow podaie BOGV!

29. Bayka to y zbyteczne pochlebſtwo, co Pliniuſz w ſwoim vdaie Panegiryku, iakoby Bogowie widząc pilność Traiana w rządzęniu Rzymſkiego Państwa, przeſtali mieć ſtarania o świećie, ſpuśćiwſzy ſię na dozor tego Monarchy poććiwego: *Si quando mundi parens oculos demiſit in terras, & facta mortalium inter divina opera numerare dignatus, quibus nunc per te liber ſolutusq; cælo tantùm vacat, poſtquam te dedit, qui erga omne genus hominum vice ſua fungeris*: to rzecz pobożna, co Gvericus Opat piſząc na owe ſłowa, *veni electa mea, & ponam in te thronum meum*, deſſeiniuie, iakoby Chryſtus do Matki mowił, iey władzą Kroleſtwa, iey ſądy, iey berłowe zdaiąc zabawy: *In Temihi quandam regni ſedem conſtituam, de Te judicia decernam, per Te preces exaudiam*. A tu ſię widzę pełni Proroctwo twoie Izaiaſzu, że miała ręka Pańſka na iakieyśi gorze ſwoy ſpoczynek założyć, *requieſcet manus Domini in monte iſto*, kiedy na tym Olimpie obłokow wyſokość przewyżſzaiącym, Pan nad Pany, *onera maieſtatis & curas generis humani* depozytuie.

30. Zeby ſię był dywertował Wielki Karol zachodniey reſtaurator Monarchiy, zlećił na dwa dni Ceſarſkie powinnośći y turbacye poufałęmu Eginhardowi; funkcya owa tak zatrudniła Eginharda, że przez dwa dni ani ieść ani pić, przez dwie nocy oka zamrużyć nie mogł. Kawałkięm Europy tęn wierny Miniſter przez dwa dni zawiaduiąc, nie znalaſł minuty wolney do właſney wygody; coż za pokoy na niebieſkim pokoiu znalazła MARYA Panna, maiąc ſwemu dozorowi wedle Gverykowey kontemplacyi cały świat od Syna zlecony?

 31. Spytany

31. Spytany Crassus, człowiek *alias* z flegma rzeczy robiący, częmuby w owey administracyi woyny przećiw Sparthakowi y z nim zbuntowanym chłopom, nad zwyczay się obrotnym pokazował, sam straże obchodząc, sam battaliony ordynuiąc? odpowiedźiał, *quia in me Roma conjecit oculos*, bo na mnie Rzym y oczy y nadźieie swoie obroćił. Bonawentura S. *in speculo* przeglądaiąc się w onym procederze służebnic, ktore według psalmowey powieśći, oczy swoie w ręku Paniey osadźiły, *Sicut oculi ancillæ in manibus Dominæ suæ*, explikuie tę trudność, y nazywa duszę każdego wiernego służebnicą. Oczy Rzymskie nauczyły Crassusa niezasypiać; kiedy wierni Chrystusowi oczy swoie w ręce MARYI wlepili, pomyślćie do iakiego im okazyą starania dały!

32. Pulcherya śiostra rodzona Theodozyusza wschodniego Cesarza rekompęnsuiąc braterski niedozor, a zbytecznie myśląc o całośći tamtego Państwa, gdy przez kilka nocy zasypiać nie mogła, spytana od Brata, coby iey snu nie dopuszczało? rzekła: *Tuus somnus & populi salus.* Sęn twoy Cesarzu y ludu tobie poddanego konserwacya sęn mi odeymuie. Przy vstawiczney a więcey niż Maćierzyńskiey nad nami straży, toż może powiedźieć ta Niebieska Pulcherya, że iey zamysły o zbawięniu naszym miły zabieraią spoczynek, maiąc za fundament słowa Chrystusowe w pieśniach Salomonowych według glossy Grzegorza Wielkiego: *Dum ego dormio, sponsa, quæ cor meum est, vigilat.*

33. Zabraniaiąc sobie snu twardego Alexander Macedo, kładąc się na łożku brał w rękę złoćiste iabłko; ktore, wyćiągnawszy rękę nad miednicą, trzymaiąc, y gdy poczynał zasypiać, vpuszczaiąc, vpadaiącego iabłka dźwiękięm ze snu się budźił. Wźiąwszy przy dźiśieyszey Koronacyi swoiey Krolowa Niebieska iabłko świat reprezęntuiące, piastuiąc ie y w protekcyi swoiey vtrzymuiąc, o ktoryż to poymie dostatecznie rozum! ktory należyćie wymowi ięzyk! iak wiele tu niespracowaney y żadną vstawicznośćią nie vprzykrzoney pokazuie czułośći. I teć to

vwa-

vważywszy Syn Iey, woła na nas wyrokiem Ducha swoiego: *Adiuro vos filiæ Jerusalem, ne suscitetis neq; evigilare faciatis dilectam quoadusq; ipsa velit.* Corki Syońskie! Synowie ziemscy! poprzysięgam was, abyście vkochaney Matce moiey snu miłego nie przerywali.

34. Tomasz le Blanc roztrząsaiąc słowa Psalmu 77. *Et excitatus est tanquam dormiens Dominus*, powiada, że swywolne y nieznośne excessa Izraelitow niby z iakiego snu twardego przebudziły BOGA. Znaydzież się nad zbrodnie naszenie dyskretnieysza importunia, coby ow spoczynek Matki Boskiey przerwała, ktory ma daleko milszy y słodszy nad insze Duchy vbłogosławione z doskonalszego widzenia doskonałości Boskich? Czatuiesz wykrętarzu na fortunę bliźniego, inquietuiesz Matkę Boską. Zasypiasz ospalce gnuśny zbawiennych okaziy, inquietuiesz Matkę Boską. Leżysz w błocie grzechowym vśpiony ciężkim nieprawości letargiem zatwardziały grzeszniku, inquietuiesz Matkę Boską. Trawisz zupełne nocy na deboszach y bezbożnych diwertencyach Libertynie, inquietuiesz Matkę Boską. Matkę Boską inquietuiesz y ty nienasycony obżartuchu, ktory niby po dziennych w sobotę postach inwentowałeś po pułnocy bankiety. Day lepiey pokoy w dzień mortyfikacyom, ażebyś przededniem rozgardyaszami y bliźniego nie gorszył, y natury porządku nie psował, y nie czynił się niesposobnym w Niedzielę do słuchania obrzędow świętych. Matka bowiem BOGA, nie może mieć większey turbacyi, iako gdy widzi że sobie tęn na wieczną zarabia zgubę, ktorego chwale wieczney Krew Chrystusowa pozyskała.

35. Vsłuchaymyż Naymilsi moi perswazyi Zbawiciela: *ne suscitetis, neq; evigilare faciatis Dilectam*: zażyimy dyskrecyi nad Panią Naszą, mieymy respekt nad Krolową naszą, vwagę nad Matką naszą.

36. Referuie Poëtyka, iż kiedy Iowisz przemieniwszy Cynozurę w gwiazdę, do nieba przenosił, wszytkie morza swywolnych poprzestawszy nawałności, tak się vcieszyły, że się nie śmiały odezwać ani szalone Scylle, ani szczekaiące Charybdy, ani straszne żeglarzom Syrtes.

F Scyl-

Scyllæi tacuêre canes, tacet atra Charybdis,
Et Syrtes fluctus deposuêre feros.

Przenośi dźiś święſzy Iowiſz tę iaſna Cynozurę, *Stellam maris* na firmament, y iuż Ią nie w gwiazdę przemięnia, ale dwunaſta gwiazd koronuie; więc *aquæ multæ, populi multi*, naymilśi moi! vſpokoymy od dźiśia burzliwe namiętnośći *procellas*, vćiſzmy owe wyuzdane to gniewow zawźiętych, to zęmſty niepohamowaney, to vporu nieprzełamanego, to łakomſtwa nienaſyconego, to zazdrośći piekielney, to łubieżnych ſkłonnośći *motus*.

37. Anná Márya Auſtryáká Krolowa Fráncuska, przyiąwſzy w protekcyą iednego Dworzániná dyſgrácyowánego przed Krolęm, y práwie bliskiego oſtátniey ruiny, gdy ſzczerze broni, dowie ſię, że ow ták ſobie poczyna, iákby w naybeſpiecznieyſzych zoſtawał terminách, záwołánęmu rzecze: *łáska moiá, słyſzę, że cię názbyt beśpiecznym czyni.* Trzebá ſię Naymilśi moi reflektowáć! Mátká Boska o nas ſię ſtáráiąc trudźi, *ſolicita*, to iuż o ſię dbáć nie potrzebá? Mátká Boska, według Swiętego Anzelmá, wſzyſtkie momenta náſzey opiece poświąca, to iuż dni, iuż mieśiące, iuż cáłe látá mamy ladáiák przepędzáć? Mátká Boska, iák Dawid powiáda, przy thronie Syná ſwego ſtoi, ſtawáiąc zá nami, tośmy iuż z grzechu w grzech, z niepráwośći w niepráwość vpadáć powinni? *Abſit!* Gdy Krolowa Niebieska dobra, my dyskretnymi bądźmy; czułość Iey niech nas oſpáłymi nie czyni; ſtáránie, niech prożnowánia nie vczy; opieká Máćierzyńska, niech śmiáłośći do gniewánia Syná nie dodáie. Oto Iey iuż niezwiędły Wieniec naybłogosłáwieńſze fatyguie skronie, prácuymy o wiekuiſtą Koronę: Oto wſpaniáła Orlicá zwyćiężá wyſokośći niebieskie, śćigaymy ią áffektámi, podnośmy ſercá od márnośći źiemskich. Oto Mátká *in viſione pacis* pokoiu nie ma, myśląc o nas, nie zádawaymyż Iey więcey pracy. Oná záś widząc dyskrecyą náſzę, tym vśilniey prácowáć będźie, ábyśmy ſię po tych burzách y nieſzczęśliwych zamieſzániách, y tu doczeſnego, y tám nieuſtáiącego doczekáli pokoiu.

A si ad stomachum vomitiones, si ad aluum, fortem purgationem, velut eam quæ in venis, per vrinas debere vacuari admonet, docens nos diuersos purgãdi modos, variasque partes, quibus repurgari ille humor possit, prout in vna magis, quam in alia abundat parte, & prout ad hanc, non ad illam tẽdere videtur. A liene autem vbi fomes, & minera huius febris, per patentem ductum (de quo tamẽ ambigitur, cum Auicenna velit esse venam stephanicam, seu coronariam dictã, & Gal. in lib. de vsu partium vas dicat esse breue, seu venosum a summo prope lienem ramo ad ventriculi fundum protensum) humorem melancholicum, cuius metropolis lien est, transmitti ad ipsum vẽtriculum, vbi maxime progresso morbo iam multũ extenuatus fuerit, & natura superior, nemo puto inficias ibit. Ex hoc velim obiter intelligas alterius quæsiti solutionem, quoniam & quæ ab
B alijs affertur mihi non vndique placet, vtpote nimis communis, & quæ non tam quartanæ, quam quotidianæ etiam febri conuenire potest; ex qua nimirum causa in quartana appetitus ab initio diminutus sit, & post initium maximus, vt experimento constat, & docuit Hipp. 7. epid. exemplo Onesia nacti, & Polychari; respondetur enim a Mercuriali, & aliis, quia initio ventriculus oppletus est pituita, quæ appetitum hebetat, & qua consumpta, progressu febris, appetitus excitatur; Verum huiusce rei vera causa, ni fallor, est, quia progrediente quartana, humor melancholicus, qui iam incipit a natura expelli, a liene in vẽtriculũ reijcitur, qui cum austerus sit, & frigidus adstringendo, & corrugãdo ventriculi os, appetẽtiam excitat, quæ torpet ante commeatum humoris, propter causas non ita supra allatas; ex sola enim pituitosorum succorum consumptione anorexia
C quidẽ cessaret, sed nõn tã magna excitaretur appetentia. Quã propter puto ego Gal. imperare ea, quæ vomitum prouocant in quartana, vt per os quoq; melancholici humoris febrem producentis portio extra feratur, ideoque ad validum, etiam vomitorium ex veratro albo deuenit, quod forte nimis alicui videri posset, si de expurgandis solum humoribus pituitosis in ventre contentis intelligi vellet. Addamus, quod si Gal. ad expurgandas tantum vẽtriculi cruditates vomitorium in quartana imperasset, multo ante morbi statum id fecisset, nec coctionis notas expectasset. Præterea id factum ab eo esset, ante quam diuretica præscriberet, non post, quia cum diuretica calida sint, tenuiumque partiũ, ideo non prius sunt adhibenda, quam prima regio dicta excrementis vndique expiata sit, ne secum illa rapiant, obstructionemque augeant. Confirmat nostram
D sententiam quod subiungit Gal. eos, qui ad vomitum nõ sunt idonei, quales qui presso, angustoque sunt pectore quique vomere non consueuerunt, vehementius per inferiora purgandos esse, supplendumq; per infernum ventrem, quod per vomitiones negatum est. Nam & hæc clare indicant ipsum ad humorem melancholicum respicere, non ad crudos primarum viarum succos, quem pariter humorem deorsum semper ducendum esse vult, iuxta id quod supra ex eo, & Hipp. ostensum fuit, nisi tamen adeo feratur, quia tũc quo natura vergit, eo deducere oportet, quod miror non animaduertisse viros Clarissimos. Ad id vero, quod obijci posset, quartanarios multos liberari vomitibus pituitosis non melancho-

125
ſkich
wſzy
ili.

Mo

więtá MARYA M
NA MIES
℣. IEZU, MARY
Niech w ſercu &c.
℟. Amen.
℣. Boże poſpieſz ſię &c.
℟. Pánie pokwáp ſię &c.
℣. Chwałá Oycu,
℟. Iak byłá ná

H

Co am
dey miłoś
ś miedzem
brámá [illegible]
℟. Amen